

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII.

V Ljubljani 15. julija 1867.

List 14.

Bolno dete.

»Peljite, mati, venkaj me,
Kjer sije gorko solnčice!»

»Zunanja sapca za te ni,
Počivaj le tù v izbici!»

»Na trato, prosim vas lepó,
Kjer ljube rožice cvetó,
Na vert, kjer tice pevčice
Pojejo mile pesmice!»

»Cvetice več že ne cvetó,
Ne sije solnce več gorkó
Poletni čas minul je že,
Zelene niso več goré.»

»Peljite, mati, venkaj me,
Tù v izbi mi pretesno je,
Pod prostim nebom raj ležim,
V nebesa lože poletim.»

»Mračí se že, o ljubček moj!
Le spančkej sladko še nocoj!
In jutri, ako bo lepó,
Pod prosto peljem te nebó.»

»Oh jutri pa prepozno bo,
Da vidil jaz bi še nebó.»
In res ko dan se naredí
Se dete več ne prebudi.

Fr. Papler.

Izreja.

(Napisal Ivan Tomšič.)

Ozrimo se v družinsko in otroško življenje, in našli bomo starše, ki le prav malo, ali celó nič ne skerbé za telesno izrejo svojih otrok. Vse njihovo ravnanje vterjeno je na neki nenaravni poti. Tù vidimo starše, ki se mislijo naj večé dobrotnike svojih otrok, ako jim njihov slab, še malo vterjen želodec pasejo in preobložujejo z vsakoverstnimi jedmi in slaščicami, zraven pa prav nič ne pomislijo, ali to otrokom tekne, ali

škoduje. Dobé se še tako nespametni starši, ki svojim otrokom dajejo celó upijančljivih pijač, misleči: otroci morajo vse imeti, kar pri odrasčenih vidijo. Ali ne najdemo dostikrat staršev, ki mislijo, da svoje otroke ljubijo, ako njihovi poželjivosti na vso moč vstrezajo in jim telesno sló čedalje bolj vekšajo ter tako iz majhnih telesnih potrebščin otroke le prevečkrat zape-ljujejo k naj hujim pregreham! Tù pa tam vidimo matere, ki samo za te, ker so pretožljive, ne dojé svojih otročičev, temuč jih že precej po porodu izročujejo dojenicam, in ne skerbé, ali se bo nedolžno dete napilo iz tujih pers življenja, ali smerti.

Kakor pa živež, ravno tako ali pa še manj, skerbé nekteri starši svojim otrokom za zdrav, čist zrak. Vsaki, kdor-koli je hodil in se pečal z družino, posebno z gosposko, zapazil je gotovo, kako varujejo posobno nekteri gosposki starši svoje otroke pred vsako naj manjšo sapico, misleči in boječi se, da bodo otroci na lepoti in nježnosti, Bog vé, koliko škode ter-peli, ali da bi še celó nevarno zboleli, ako bi je pustili na prost, čist in zdrav zrak, v katerem bi otroci dobivali zdravja in živ-ljenja. Kakšni bodo ti otroci pozneje in kaj bo ž njimi, ako je bodo kedaj dolžnosti in razna stanovna opravila tirala po daljnem svetu v vlažne in merzle kraje? Ali bodo mogli pre-našati različni zrak, kterege se so v mladosti tako skerbno ogi-bali? Taki starši naj bi spregledali in spoznali, da je bila nji-hova izreja kriva in napačna, ktera je sedaj njihovim otrokom v veliko škodo in nadlogo. Nekteri nižji stanovi, se vé, s svo-jimi otroci ne ravnaajo takó; a ti zopet ne poznajo mnogostran-skih nevarnosti, ki proté ljubemu zdravju v nesnažnosti; ne poznajo drugih škodljivih reči, ki se nahajajo v nečistem zraku, ki se razširja po vsi stanici. K sreči pridejo taki otroci do-stikrat po nevedoma na zdrav in čist zrak.

Rekel sem, da je človeško telo organ, ki je neobhodno potreben za razvijanje in delovanje človeškega duha; — če je temu res tako, mora biti tedaj tudi obleka le sredstvo za raz-vitek človeškemu telesu. A koliko staršev najdemo dan danes, ki še nikoli pomislili niso, čimu je prav za prav otroku obleka. Taki starši, kedar svojim otrokom obleko omisljujejo, nimajo drugega pred očmi, nego prazno šego, ničemurnost, lišp, večkrat še celó brezsramnost, in tako njihovemu mlademu, šibkemu te-lesu škodujejo z obleko, ktera ga le slabi in zaderžuje, da spešno ne napreduje.

Mesto da bi bila obleka pripravna in priležna za djavnost mlademu telesu, ga le prevečkrat zadržuje od dela; mesto da bi ga varovala škodljivih, vnanjih vplivov, ga vsaki, tudi naj manji nezgodi prodaja; mesto da bi budila v nježnih mladinskih srcih npravno čut in sramožljivost, pa ravno ti dve lastnosti naj večkrat slabi in zatira. — Tudi na tako potrebno sprehajanje ali kretanje mladega telesa gledajo nekteri starši le premalo. Nekteri niži stanovi pusté sicer svoje otroke, da se brez vsega varuha prostovoljno gibljejo in skačejo; a viši stanovi so na tem mestu zopet preboječi za ljubo zdravje svojih malih in tako jih večkrat še iz hiše ne pusté, da bi se prosteje gibal in telesne moči urili in vterjevali; pestunje je morajo nositi, telo pa ostaja negibčno. Kako malo se po tem takem razvija telesna moč, vsakdo lahko spoznava, kdor le količ kaj pomisli, česa potrebuje človeško telo. In ker sta telo in duh, kakor sem že omenil, v zeló ozki zvezi skupaj v početku, še celó nerazdeljiva, — ima taka odgoja, kjer se telo prezira, gotovo tudi za duha zeló slabe in škodljive nasledke. — Iz tega se tedaj vidi, da je treba mladini že zgodaj tečne hrane, zdrave pijače, zdravega in čistega zraka, priležne obleke in večkratnega, prostega telesnega gibanja. Človek naj jé, kar mu diši in tekne; to ga uči narava. Človek naj vživa hrano, ki je tečna; to ga uči pamet. Vsaka nenaravna, umetno pripravljena jed otroku manj ali bolj škoduje, kajti ona ne živi in ne krepi njegovega telesa, ampak ga večkrat le slabi. Naj spretnejši izvedenci pravijo, da tim lože jedi prebavljamo, čim več so iz takih tvarin, iz kakoršnih se sklada naše telo. Mleko, kruh, sočivje, meso in jajca, to je gotovo naj primerniša, naj tečnejša hrana vsakemu človeku. Mora se tedaj tudi otrokom dajati, in jih nikakor ne privajati na druge netekljive, dostikrat zeló škodljive, slastne jedi. Poglejmo otroke na kmetih, ki se pri domačem kruhu, mleku, bobu, grahu, leči itd. vse drugače, bolje in lepše redé, nego gosposki, katerim se ponujajo le izbrana in draga jedila. In ali niso nekteri kmetiški otroci veliko terdnejega, lepšega in zdravejega života, nego marsikteri gosposki? — Starši in rejniki naj bodo tedaj skerbni pri hrani, ktero podajajo svojim otrokom; zraven pa naj tudi večkrat pomislijo, da je zmernost v jedi edino in zlato pravilo, na ktero se naslanja naše naj bolje blagó — zdravo telo, v katerem prebiva zdrava duša.

Naj zdravejša pijača za mladino je hladna, čista voda; to so pripoznali že njega dni vsi izurjeni zdravniki, in pametni starši se tega pravila tudi terdno deržé. — Da je nadalje zrak človeku ravno tako potreben, ali še bolj, kakor vsakdanji živež, tega mi menda ni treba dokazovati, kajti vsakdo je že vidil cvetice, ki rastejo na prostem, čistem zraku in pa cvetice, ki rastejo na zaduhlem, zapertem zraku. Opazil je tù gotovo veliko razliko, ki se nahaja med temi in unemi. Zjutraj zgodaj vstajati, v čistem, božjem zraku dihati, v vonjavi prekrasnih cvetic, to je človeku že pol življenja. — Obleka nam služi, da nas varuje mraza in prehude vročine; zavoljo tega se tudi oblačimo po zimi obilneje, a po letu lažjeje. To je gotovo naravno. Glavni namen naše obleke je tedaj, da varuje naše telo vsake mehanične oskrumbe in ga vzderžuje čverstega in zdravega. Pozneje pa je oholost in spogledljivost zapeljala človeka, da se je jel posluževati obleke kot sredstva za olepševanje svojega telesa. To olepševanje bi se že spregledalo in bilo bi še včasih pohvalno, ako ne bi starši glavnega namena obleke prezirali, in le prevečkrat ljubemu zdravju svojih otrok in sveti sramožljivosti ravno nasproti delali. A dostikrat vidimo nježne otročičke v ostrem zimskem mrazu le na pol oblečene; po letu pa so oblečeni, da se Bog usmili! Ako poprašáš starše, zakaj tako delajo, odgovoré ti, da je sedaj taka šega. Kar se zmernega in prostega gibanja mladinskega telesa tiče, ne rečem drugega, nego to, da, ako hočemo in želimo, da bi bili naši otroci terdni, gibčni in krepki, pustimo je v naravo, da se tù povolno gibljejo, vterjujejo in krepijo. Zeló žalostne nasledke nam dan danes kaže tako imenovana natorna ali fizična izreja nježne mladine. Tù zapazimo na prvi pogled brez števila naj pogubnejih strasti, ki že na vse zgodaj razjedajo mlado in kerhko telo ter mu odjemaje naj potrebniše moči in srebajo sok in kri iz njegovega mladega življenja. Vsi izvedeni rejniki se vjemajo v tem, da naj težavniša in naj večja naloga natorne izreje je v tem, da se odvrčajo pogubljive strasti, in ako so že enkrat globoko vkoreninjene, pa, da se korenine čisto porujejo in zadušé. Tega mi ni treba pojasnovati, kajti znano je vsakemu, kako silovito izpodjedajo in glodajo strasti človeško telo sploh; koliko bolj pa še le mladinsko, ki ni še zadosti vterjeno in močno, da bi se stavilo v obrambo tem — človeško življenje brezčutno razjedajočim červom! Mnogo staršev pa je

ki ne poznajo te naj veče in naj huje pogube svojih otrok. Komaj se pokaže pri otrocih svojevolsnost in njene navadne spremljevalke, pripravi so že starši, da jim vstrezajo v vsem, kar njih ljubljenci zahtevajo in zažele. Gorje pestunji, ki ne bi bila sužnja mlademu svojeglavcu! njena naj večja sreča je, ako jo starši še dalje imajo pri hiši. Svojeglavnost ima človeka vse žive dni v težkem železji zakovanega, in ako se otroku vse dopušča, česar zahteva, je to gotovo v njegovo veliko nesrečo. Časi so vedno hujši in slabiji, in tudi bodo še, dokler se ljudje ne poboljšajo; a boljih ljudi ne bo, dokler ne bo bolje telesno in dušno izrejenih otrok.

(Dalje prih.)

Zemljepisje v ljudski šoli.

Luna. Lunini in solnčni mrak, velikanoč.

J. Ali je luna tudi tako dalječ od zemlje, kakor solnce, in zvezde?

O. Luna je iz med nebnih tél naši zemlji naj bližje, dalječ je od nas nekaj več od 51.000 nemških milj; tedaj se nam pa tudi večja zdi, kakor solnce in zvezde, dasiravno je veliko veliko manji od solнца in od mnogo drugih zvezd.

J. Kako pa to, da včas vidimo le nekoliko lune, včas pa vso, včas pa je še celó nič ne vidimo?

O. Luna je med zemljo in nebom, se suče okoli zemlje, in ž njo pride vsako leto okoli solнца, in se suče tudi okoli svoje osi. — Zdi se nam, da luna pride okoli zemlje v 24 urah, 50 minutah in 28 trenutkih. Da pa luna zemljo obhodi, potrebuje 27 dni 7, ur 43, minut in 11 trenutkov, ker v tem času se prikaže o prvem kraju (☾) na vnanjem nebu razsvetljene lune ravno tista zvezda, ktera se je prikazala pred 27 dnevi. Ker je pa med tem zemlja z luno na nebu svojo pot nadaljevala, hodi pa luna še 2 dni, 5 ur in 52 trenutkov, da ravno tam stoji med solncem in zemljo, kakor pred tem časom, in ta čas se imenuje sinodičen mesec.

J. Pravite, da luna hodi toliko in toliko časa okoli zemlje, pa vendar vidimo, da se včas prikaže na jutranjem nebu, ko se solnce na večernem kraju skrije in zatone.

O. Ne pozabi, da se zemlja v 24 urah okoli svoje osi zasuče, zato se nam vidi, da se nebo zasuče in ž njim vse, kar je na njem.

Kedar luna stoji med zemljo in solncem je tako blizu njega, da se vidi, kakor da bi ž njim zahajala in vzhajala; ta čas se luna ne vidi; imamo tedej mlaj (☾).

Pozneje pa, ko se je od tega tira nekoliko odmaknila, prikaže se na večernem nebu svetli serp, in vidimo le, da je na večernem robu razsvetljen; luna raste, da je pol krogle razsvetljene; imamo prvi krajec (☾). Ta čas opoldne vzhaja in o polnoči zahaja. Po svoji daljni poti pride pa ravno na nasprotno stran zemlje, tedaj tudi pozneje vzhaja, in poslednjič sveti le po noči. Takrat nam pa obrača vso svojo razsvetljeno stran; imamo ščep ali polno luno (☽).

Suče se daljo za zemljo in pride bližje solnca, in njegova krogla začenja se mračiti na večernem robu, dokler nam le juterno stran na svoji krogli kaže, in imamo zadnji krajec (☾). Poslednjič vidimo le ozek serp, in zadnjič zgine v solnčnih žarkih. Vsaka teh luninih sprememb se zgodi v $7\frac{3}{8}$ dneh. Ščep ali polna luna nastopi za mlajem v $14\frac{3}{4}$ dneh, in od ščepa do ščepa mine $29\frac{1}{2}$ dni (ali bolj natančno: 29 dni, 12 ur in 44 minut). 12 takih dob se imenuje lunino leto, ki šteje 354 dni, 8 ur, 48 minut.

Ker se pa s tem ne vjema zemljina pot, so pa mesec razno povikšali na 30 in 31, in za svečana uganili so 28, ali v prestopnem letu 29 dni, ki se skupaj imenujejo solučno ali bolj prav zemljino leto, ki šteje 365 dni, 5 ur, 48 m. in 48 trenutkov.

J. Sedaj še le razumem, zakaj da v pratiki ne stoji mlaj ali ščep na ravno tisti dan v mescu.

O. Tudi poglobitni praznik kerščanstva, velikanoč, se vravnjuje po luni. Kakor sem že povedal, solnce 21. sušca ob 6. uri zjutraj vzhaja in ob 6. zvečer zahaja; noč in dan sta si enako dolga. V nedeljo tedaj, ki nastopi po prvem ščepu, kedar sta si noč in dan enako dolgo, imamo velikonočni praznik. Tako so uganili v nicejskem cerkvenem zboru l. 325., in velikanoč pride tedaj v čas med 21. sušca in 25. malega travna. Tako je bil n. pr.

l. 1865. ščep 10. mal. travna,

» » volikanoč 16. mal. travna;

» 1866. ščep 30. marca,

» » velikanoč 1. mal. travna;

» 1867. ščep 18. mal. travna,

» » velikanoč 24. mal. travna;

I. 1868. ščep 7. mal. travna,

„ „ velikanoč 12. mal. travna i. t. d.

J. Kako pa to, da se včasih luna za nekaj časa skrije, potem pa zopet prikaže, dasiravno nebo ni oblačno?

O. Vsaka razsvetljena stvar senco dela. Ker sonce nikdar cele zemlje ali cele lune ne obseva, tako delate senco. Če luna stoji med zemljo in solncem, kar se zgodi o mlaju, tako se primeri, da njena senca pada na zemljo. Zemljini prebivavci tedaj ne vidijo solnca, to je, sonce merkne, se vé da ne po vsi zemlji enako.

Če pa zemlja stoji med solncem in luno, zgodi se pa, da zemljina senca pada na luno; luna je nekoliko časa temna, ali luna merkne; ker pa luna hitro hodi, to ne more nikoli dolgo časa terpeti. Učeni zvezdogledi na tanko prerajajo, kedaj bo sonce ali luna merknila.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXIX.

T. Prav to je tudi vzrok, da smo nekteri rodovi slovanski zastali v omiki. Reve so graničarji, kjerkoli so že; Slovani so bili razun tega i janičarji zapadnim narodom, ki so jih tolikrat varovali sirovih napadov od jutra.

U. Med tem pak so zapadni evropejski narodi se dušno razvijali in švigili do velike izobraženosti; jeli njim tedaj dostoji, poprašuje J. Macun (vid. Cvetje str. 149.), nizko stanje izobraženosti našega naroda nam očitati?

T. Slovan verh tega, piše rayno ondi, kjer govori o dramatiki, ni bil nikdar za mestjansko življenje; malo da ne povsod po mestih slovanskih krajev so se tuji narodi naselili; zibelka višega izobraženja pak so mesta; kjer tedaj ni mest narodnih, tam tudi ni in ne bo dramatiškega življenja.

U. V katerem narodu pa ni narodnega kazališča, tam se ljudje obernejo k drugim narodom, pravi naposled.

T. Imenitne, preimenitne so te besede, in žalostna skušnja spričuje, da so resnične med Slovani, ker tu so se jim nekatere mesta ponemčile, tam pomadjarile, tam spet poturčile itd. Iz mest se je móгла slovenščina umakniti na kmete, v kočo priprostega slovenskega deželana.

U. Kakor so se Metodovi učenci mógli umakniti iz Panonije, svoje prvotne domovine. „Po preganjanji slovenskega obreda in oziroma tudi slovstva, je bilo naše slovstveno polje skor do 16. stoletja popolnoma zapuščeno. Duhovni so se skoz in skoz latinskega bogočastja poprijeli, in slovenski jezik je zginil iz svetišč in na mesti njega je prišel posebno latinski kakor tudi nemški v navado. Čedalje bolj se je širila nemščina po uredih in šolah v javnem in semtertje tudi v domačem življenji. Pa, hvala Bogu! še se je ohranil naš jezik saj v pripostej koči slovenskega deželana, da si je bil ravno iz poslopij gospôde že davno pregnan itd“. (Prim. Janežič. Pregled slov. slovstva.)

xxx.

U. Skor bi djal po tem takem, da med ljudom so se ohranile še stare govorice mile, le po mestih, med gospôdo, so utihnile.

T. Rad priterdim, da je različna bila osoda slovenščini a) po govorici in b) po knjigi. Govorila se je le med narodom slovenskim; po knjigah pa so jo bili raznesli med Bulgare, Hrovate, Serbe, Ruse, nekoliko tudi med Poljce in Čehe.

U. Kaži mi toraj, kako se je godilo staroslovenščini pri Bulgarih.

T. Srečno, zlasti do smerti Simeonove; napredovala je dobro in sicer tako, da se čas od l. 863—927 imenuje celo njena zlata doba. Vladala je po knjigi v cerkvi in deržavi in nekoliko po šolah. Zgodaj sicer se sledi jezik narodov, toda vzмага si še le v sedanjem veku, posebno od l. 1830 — 1840. Čim bolj se dviga ljudska govorica tudi v knjigi, tim bolj peša staroslovenščina (po nekterih starobulgarščina).

U. Kako osodo je imela med Hrovati?

T. Dvomiti se ne da, da je Slovencev mnogo pobegnilo tedaj med Hrovate, kateri imajo nekaj svojega narodnega slovstva v glagoliški, nekaj pa v cirilski in latinski pisavi; vendar se nahajajo med njimi spominki staroslovenski, in slovenščina vlada mnogotero v starem hrovaškem slovstvu 12 — 14 stoletja. Odslej pa je prevladal narodni jezik, in slovenščina se čita le v njihovih liturgijskih knjigah, da si brez izvirne čistote.

U. In na Serbskem?

T. Kakor na Bulgarskem in Hrovaškem, je tudi na Serbskem slovenščina vladala v cerkvenih obredih in državnih zakonih, in tudi po učiliščih. Narodov jezik se glasi sim ter tje, ali večo čast si je dobil še le konec preteklega stoletja, kar je Dositej Obradović (1772—1811) svetu jel kazati njegovo lepoto, katero mu je zgotovil Vuk Štepanović (1814 — 1864).

U. Tudi na Rusko je prišla staroslovenščina po cerkvenih knjigah, in se rabi pri službi božji še sedaj.

T. Res je, in ondi je vladala skorej v vsem slovstvu do Petra vélikega. Tedaj še le se je povzdignil narodski jezik ruski, kateremu je v pisavi oče Lomonosov (1711—1766), v pesništvu Deržavin (1743 — 1816); Karamzin (1765 — 1826), Puškin (1799 — 1838) in drugi so ga ustanovili in povišali dotlej, da bode v kratkem samoderžec po Rusovskem.

Sledi se staroslovenščina tudi na Poljskem; v Krakovem, kakor piše Šafařík, ni bila neznana.

Na Českem se je slovenski obhajala liturgija za Prokopa v Sazavi (do 1097) in za Karla IV. v Emavsu (od l. 1347); in spominki, ki se ondi nahajajo, spričujejo, da je tod slovela nekdanj slovenščina (vid. Prag. Fragm.) ali da je vsaj tudi tje pribežala iz Panonije, svoje prvotne domovine.

XXXI.

U. V knjigah tedaj je bégala sirota stara slovenščina pri družih Slovanih okrog — od kraja do kraja — prava desetnica ali deseta sestra, da si prva po rodu; na Slovenskem pa je živela in životarila po govoricah, se starala in res tudi postarala, da je bila že komaj poznati.

T. Brez vladarstva v cerkvi, državi in šoli je pešala na zahodu, dokler je vladala na vzhodu. Berž pa, ko je giniti jela njena slava na jutru, se je gibati jela na večeru.

U. Kako je to razumeti?

T. Iz tega, kar sem ti povedal, je razviditi, da so posamesni slovanski rodovi likati jeli svoje narečja ter jih pisati, in tako so se njihove narečja povzdignile v knjižne jezike nekatere prej nekatere slej. Čim bolj pa so se živi jeziki pisali in razvijali, tim bolj je pešala staroslovenščina, katere narodi celo niso poznali. Poznali pa so jo učenjaki slovanski, kateri so se jeli z njo pečati, in spoznali so tudi, kako terdne ima še korenine, kako močno je bilo nekdanj in biva še sedaj njeno

deblo, da mu rast ne mine, ako vcepijo se mu novine. Sprevidili so, da ravno po tej stari govorici se utegnejo Slovani spet spoznati, in razklani in razmetani rodovi se skleniti vzajemno, da ime njihovo ne zgine in ne mine nekdanja njihova slava. Iz tega nagiba in v ta namen so jeli preiskovati in prebirati stare knjige slovenske ter dajati jih na svetlobo, da posvetijo bratom Slovanom in jim pokažejo pot do prave vzajemne omike.

U. In kateri so bili v tem pervaki?

T. Očak ali starosta jim je *J. Dobrovsky* (1753 — 1829); *V. Hanka* (1791 — 1861), *P. J. Šafařík* (1795 — 1861); izmed Slovencev *V. Vodnik* (1758 — 1819), *J. Kopitar* (1780 — 1844), *V. Jarník* (1784 — 1844), *Fr. Miklosič* (roj. 1813), v tem oziru sedaj pervak, katerim nasledvajo po slovanskem svetu premnogi bistri učenci. Na vzhodu je verlo posnemal omenjene vzore *A. Vostokov* († 1864), kateri ima sedaj med vztočnimi Slovani naslednikov brez števila.

U. In kakošni so spominki, ki so jih že spravili na dan med slovanski svet?

T. Kolikor starši, toliko lepši so in boljši. Prepisovali so prvotne pozneje in spreminjali vsak po svoje. Toraj se nahajajo v taci prepisih tu hrovaške in bulgarske, tam ruske in česke besede in oblike. Vse spominke (knjige, listine itd.) staroslovenske — pisane in tiskane — pa deva Miklosič v 4 rede:

1. Slovenske, in sicer a) slovenske *αατ' ἐξήγη*, in b) bulgarske;
2. Serbske;
3. Hrovaške;
4. Ruske.

Rački pa, Jagić in Ljubi jih delijo v 1. a) panonsko-slovenske in b) bulgarsko-slovenske; 2. a) hervaško-slovenske in b) serbsko-slovenske; 3. rusko-slovenske a) starše in b) mlajše ali novejše. — Vsi ti pa so pisani ali v glagolici, ali v cirilici, ali tudi v latinici.

P a š n i k.

Ljudska šola naj človeka izobražuje tako, da bode moder, zvest in pobožen; ona naj ga tedaj napeljuje, da pride do svojega pravega namena. Kako nespametni so nekteri stariši, ki mislijo, da otrok hodi v šolo le zato, da se uči nekaj brati, pi-

sati, številiti in moliti. Že priprosti ljudje spoznavajo, da človek brez vere že na tem svetu ne more shajati. Ljudska šola naj tedaj starše še bolj prepriča, da otroci ne hodijo samo zato v šolo, da bi se učili samo svetnih znanosti, ampak, da se v šoli posebno gleda na to, da se žlahtni sercé; šola naj pa tudi kaže, da je človeku treba še kaj več vediti, da človek brez šolskih vednosti v današnjem času ne zadostuje in tudi ne more zadostovati sedanjim potrebam v življenji.

Učitelj naj pri vsakim poduku otroke napeljuje k nrvnemu življenju.

Kedar učenci berejo, naj učitelj pri primernih odstavkih izbera in obdeluje naj bolj to, kar gre učencem naj bolj v serce. Otroci berejo p. o radodarnosti. Dovolj tvarine ima tū učitelj, da otroke opominja, da naj bodo že sedaj v mladosti dobrega serca, da naj si precej začenjajo nabirati dobrih del, da namreč ljubijo svojega bližnjega in mu pomagajo pri vsaki priliki in potrebi. Otroci sicer nimajo kaj, da bi eden drugemu dajali, vendar naj se vadijo, da od malega, kar imajo, p. kaj kruha, sadja i. t. d., kaj delé svojim ubožnejšim tovaršem.

Kedar se učenci učé pisati, naj jim učitelj na serce polaga, kako koristno je, če človek zna pisati, da s pisanjem lahko veliko dobrega stori, pa tudi, da se pisanje tudi lahko (kakor vsaka dobra reč) hudo rabi.

Kedar učenci številiijo, ima učitelj lepo priliko, da govori o poštenosti in pravičnosti pri meri in vagi in sploh pri vseh enakih okoliščinah v navadnem življenji, kako hudobno je, če kdo kakega bolj priprostega človeka, ki ne zná dobro številiti, kaj ukani in njegovo nevednost v zeló rabi i. t. d.

Posebno lepo priliko mladinsko serce žlahtniti ima pa učitelj pri šolskem petji, ktero ima že tako lastnost, da ogreva mlada serca. Učitelj naj za petje zbira take pesmi, ki so mladini primerne, naj že bodo cerkvene ali druge, da so le poštene in lahko razumljive.

M. J. Pojè.

Kako učenci razumevajo.

Učenci berejo v „Abecedniku“: „Na nebu vidimo solnce, luno in zvezde“ . . .

Učenik razlaga: „Solnce, luno in zvezde, ki jih vidimo na nebu, se nam vidijo le majhine, v resnici pa so prav velike;

nam se le zato tako majhne vidijo, ker so neizrečeno dalječ od nas. Dobro si zapomnite otroci: Delj ko je kaka stvar od nas, manjša se nam vidi. Ste me razumeli?“ Otroci odgovoré, da. Da bi pa učenik učencem to še bolj dopovedal, zato vpraša enega iz med naj pridnejših učencev tako le:

Učenik: „Dragotin, ko bi bil ti na verhu zvonika, ali bi se tudi tako velik vidil, kakor si sedaj?“

Učenec: „Ne“.

Učenik: „Kakšen pa bi bil?“ —

Učenec: „Bil bi večji“.

Učenik: „Ti zmeršenec ti, kaj nisi poslušal, kaj sem vam ravno kar razlagal?“ —

Učenec: „Vse sem slišal, kar ste nam pravili“.

Učenik: „No, torej prav odgovori!“

Učenec: „Ko bi bil jaz na verhu zvonika, bi bil zelo zelo velik, še višji, kakor je zvonik“.

J. Zarnik.

Zopet nekaj muzikalnega.

Znano je, da ima vsaka stopnja terdega in mehkega zvukovoda svoj triglas, naj že bo terd ali mehek, kakoršnega ravno tirja natora zvukovodnih glasov. Pa tudi vsaka stopnja obojih glasov ima svoj $\frac{6}{3}$ soglas. Naj tedaj povem, kaj jaz mislim o teh soglasih!

Le na šesti stopnji mehkega zvukovoda se sme staviti soglas čezmerne šestke (übermässige Sexte), in se razvozlja v triglas 5. stopnje. (Glej zgled 1!) Za četerti glas se pri imenovanem soglasu 3. odvoji, ali pa se v oktavi višej jemlje. Namesto vdvojene 3. stavijo nekteri skladatelji zraven 3. še 4. (Glej zgled 2!) Tudi se dá soglas čezmerne šestke kaj lepo prevoditi v terdi glas, kar nam kompozicije vseskozi kažejo. (Glej zgled 3!) Dostikrat se stavi 6. stopnji s čezmerno šestko razun omenjenih intervalov 3. in $\frac{4}{3}$, pa $\frac{5}{3}$; ta $\frac{6}{3}$ soglas se mora v $\frac{6}{4}$ soglas, v 5. stopnjo razvozljati. (Glej zgled 4!) O terdem glasu (glej zgled 5!). Tako, kakor kaže zgled 5, sploh skladatelji stavijo v terdem glasu $\frac{4}{5}$, ktero razvozljavajo v $\frac{6}{5}$ nastopnega soglasa. Da pa tako tudi ni prav, nas zopet prepriča „Lira Sionska“; bolje je tedaj, da se stavi namesto $\frac{4}{5}$ čezmerno ($\frac{6}{4}$), ktera bolj sili v natorno 6. prihodnega soglasa. (Glej zgled 6!)

Ni pa misliti, da bi bil sploh velik pregrešek, ako se postavi ♯ 5. namesto ♯ 4., vendar — ravnajmo se po tem, kar je boljšega.

*D. Feigel. *)*

*) Radi odločujemo prestop za enaka kratka pojasnila o soglasji. Prosimo še druge izvedence, da naznanjajo o tem lepem uku svoje misli; sej zato imamo „Tovarša“, da se v njem prijazno razgovarjamo. Vredn.

Zgledi.

1. 6 3, #6 3, 8 # 3

2. 6 4, #6 3, 8 # 3

3. 6 3, #6 3, 8 3

4. 6 4, #6 3, 5 3, 6 4

5. 6 4, #6 3, 5 3, #6 4

6. 6 4, #6 3, 6 4

Sveta maša.

Allegretto.

D. Feigel.

f *p*

Pred Bo-gom poklek - ni - mo Povz - dig-ni - mo ser-

f *p*

cé, V ne - be-sa zdaj po - šlji - mo Vse mi - sli in že-

lje! Ta dar pre-sve-te ma - še Sprejmi od nas, o

Bog! Naj zbri-še gre-he na - še, Naj var-je nas na-dlog.

Dopisi in novice.

Iz pod Grintovca. Šolsko leto gre h koncu; treba bo pokazati učencem, kaj so se to leto naučili, pa tudi učiteljem, kako so delali in kaj so pridelali v šoli. To je tudi prav, sej vsaki mora dati odgovor od svojega hiševanja, zakaj bi tudi šola tega ne storila! A samo ena je: Težko se dobí sad na premladem drevesu“. V tukajšnih kmečkih šolah je navada, da poletni čas hodijo v šolo le mali otročiči — sami pervinci, — ker večji morajo pasti ali kako drugače na polji delati pomagati. Kakor hitro pride sv. Juri, večjih učencev ni več v šolo, in namesto njih pridejo njih mlajši bratci in sestrice — res lepo število prijaznih otročičev, ki sicer obetajo, da bodo sčasoma dobri učenci, toda za očitno spraševanje so še vsi negodni, in vendar me ne čaka drugega, kakor, da bom mogel pri spraševanju spraševati le male otročaje. Pa bo kdo rekel: Lej ga no, kako se izgovarja, in si zna že naprej pot pripravljati! — Res je, da se izgovarjam, toda zato, ker je potrebno, zakaj, vem, da nekateri poslušavci pri šolskem spraševanju ne pomislijo ne naprej, ne nazaj v šolsko življenje, temuč merijo učence in učitelja le po tem, kakor in kaj vidijo in slišijo konec šolskega leta pri očitnem spraševanju. „Tovarš“ je že enkrat omenil, da bi bilo prav, ko bi bila na kmetih očitna šolska spraševanja o začetku pomladi, preden učenci jenjajo v šolo hoditi. Poletni

čas, se vé da, naj bi ne bilo šolskih praznikov, temuč naj bi hodili v šolo pervinci, s kterimi bi se učitelj ložeje s samimi pečal, kakor pa po zimi med drugimi večjimi učenci; pa tudi mali učenci poleti ložeje hodijo v šolo, kakor jeseni in po zimi, ko je večkrat neugodno in za nje še celó škodljivo in nevarno vreme. Tako mislim in prevdarjam jaz, in se vé da, nikomur ne vsilujem svojega mnenja, temuč želim, da bi se naši bratje o takih in enakih zadevah zglašovali in pogovarjali v našem šolskem listu „Tovaršu“, kterega vsako pot že težko čakam jaz, gotovo njegov naj starji in odkritoserčni prijatelj. —k.

Iz Ljubljane. V seji mestnega odbora 10. t. m. je vprašal srenjski odbornik g. Stedry g. mestn. župana, kako je to, da se po mestu klati toliko pobalinov, ki po ulicah beračijo, iz kterih prihaja nevarna druhal. Ali bi ne bilo prav, da bi te pobaline silili v šolo? Gospod župan dr. E. H. Costa odgovori, da ta reč je silo imenitna; g. odbornik Horak na to odgovori, da je bil pod ranjkim županom poseben vradnik za to, ki je pazil na te pobaline; njegova skerb je bila, da je te potepine spravljaj k rokodelstvu. A ta reč je zaspala. G. Šventner, ud ubožne komisije, pa je rekel, da se tudi sedaj, kolikor iznaša Metelketov zavod (47.000 gl.), skerbí, da se dečki spravljajo k rokodelstvu. To reč pa prav marljivo preskerbuje magistratni uradnik g. Jeras.

Ker je ta reč silo imenitna naj bo tudi „Tovaršu“ dovoljene, da spregovori besedo v tej reči. Postava velewa, da naj se vsi za šolo ugodni otroci popisujejo, potem naj se pozvé, ali tudi vsi taki otroci v šolo hodijo, ali ne. Vpraša se naj popred: Kdo bo v našem mestu izpeljeval to popisovanje, ali mesto, ali šole, ali fare? Kdo bo potem primerjal, ali vsi zapisani otroci hodijo v šolo, ali ne? Včasih pridejo v I. razred otroci od 10—13 let, ki so tù ali tam v kakošno mestno šolo pogledali, a naučili se niso ničesa, in so še celó v naj potrebnejših resnicah sv. vere tako nevedni, kakor nekristijani. — Žalostno a resnično je, da je po mestih nevednost v naj potrebnejših naukih in resnicah sv. vere tako velika, kakor nikjer po kmetih, in nevednost in zanemarjena izreja je koščata mati vse hudobije. — Čegava dolžnost je tukaj pomagati? kako se to more odvrčevati?

Pervo dolžnost za to imajo starši; kjer pa starši za keršansko izrejo količakj skerbé, otroci niso tako samopašni in zanemarjeni. Tedaj so pa v drugi verstí učeniki dolžni skerbeti za take zapuščene otroke, in njih dolžnost je, da skerbé za te sirote na duši in telesu in še bolj kakor za druge, kajti očitne šole so naj več za uboge otroke, in kje se bodo kaj naučili, ako ne po očitnih šolah? A s takimi zauemljenimi otroci je treba ostro ravnati. Ker se jim pa to ne prilega in taki otroci ne znajo pokorni biti, se šoli odtegujejo. Tedaj pa nima gosposka dolžnost siliti otroke v šolo, in če ne gre z lepo, naj pa gre z gerdo, in gosposka naj nikar ne posluša njih neslanih izgovorov, sej nihče ne bo naznanoval kaj, kar ni resničnega, in odvaliti od sebe odgovornost ali kazen, navalé taki starši vso krivico na šolo, kako da se v šoli ž njihovimi otroci ravna in Bog zna, kaj še vse, in kaj je opravil učenik s svojo pritožbo, opustivši, da

nas taki otroci očitno na ulicah zasramujejo. — Kedar se pa starši selijo iz fare v faro, naj bi pa to leto še v ravno to šolo hodili, akoravno njih fara spada k drugi šoli, sicer ni mogoče, da bi se na nje pazilo.

Če so pa taki otroci tako sprideni, da se ne opravi ničesa, ne z lepo, ne z gerdo, in da celo šolo hočejo spriditi, jih mora učenik iz šole pahniti, da ena garjeva ovca ne okuži vse čede. Kaj bo potem iz njega? K rokodelstvu naj gre, se sploh pravi, ali taki otroci niso vajeni vbo-gati, in če pridejo k rokodelstvu, ne ostanejo tu dolgo, in nekteri imajo mojstrov toliko, kolikor je tednov v letu. — Takih malopridnežev nihče noče, nihče se jih tudi ne upa komu priporočevati, in po tem lenarijo in voglarijo, kakšen krajcar pošteno ali tudi nepošteno vjamejo, in zgo-daj pridejo v ječe med izurjene hudodelce, kjer se do čistega pokva-rijo in se odgoje v nevarne ljudi in prave hudobneže. — In take ljudi more potem dežela rediti; žalostno je, da se popred ne pomaga, dokler strupen sad dozori in je naj več vsa pomoč prepozna. Taki mladi nerodneži naj bi se, če drugega ne pomaga, vtaknili v delav-nišnico, kjer bi bili prisiljeni delati; morda da bi se tukaj poboljšali, ali saj bi bili obvarovani.

Ker je pa dostikrat revščina veliko nad tem kriva, in veliko otrok nima nikoga, da bi za nje skerbel, jih živil, oblačil in učil, pa tukaj naj več pomaga kerščanska ljubezen. Naprava od ktere se je tolikrat govorilo — sirotišnica — bi bila v Ljubljani kervavo po-trebna, le v taki hiši dobivajo zapuščeni reveži zdatne pomoči, kjer se kerščansko izrejajo in se učé za življenje koristnega. Za take na-prave naj bi mesto in država skerbela, ker krajcar v to obrnjen bi se marsikje drugej, nemara tudi pri jetnišnicah privaroval.

In kedar mesto vstanovi sirotišnico, spolni potem veliko svojo dol-žnost, in obranilo se bode marsikterega zlega ne samo v nravnem, temuč tudi v materijelnem oziru. M.

— 2. t. m. je novoizvoljeni in po Njih Veličanstvu poterjeni župan, blagi gospod dr. E. H. Costa v okinčani mestni dvorani vpričo c. k. deželnega glavarja, gospoda Konrada pl. Eybesfelda slo-vesno prisegel. Mestni odbor, magistratni vradniki, mestni zdravniki, učitelji mestne glavne šole in obilo drugih mestnjanov se je snidilo k tej svečanosti, ki so ljubljenemu županu vošili srečo k novemu žu-panovanju.

— Vse ljubljanske šole, srednje in nižje, se bodo naj več skle-nile ta mesec. Gimnazija in realka ne bote imeli pri tem nikakoršne vnanje slovesnosti. V normalki bodo očitna spraševanja 1. 2. in 3. avgusta, v mestni glavni šoli pri sv. Jakobu pa že 21., 22. in 23. t. m.

Listnica. Nekterim čast. g. g. dopisnikom: Kar danes ni prišlo na versto, pride drugo. Prosimo, ne bodite hudi!

 Pridjan je Kazavec št. 1., 4 strani. 

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.